

אמר באלי אמר אבימי סנוותא: פתן של נכרים, ושמנן, ויינן, ובנותיהן, כולן מי"ח דבר הן. וכולהו חדא גזירה היא. שהרי כל אחד נגזר מחמת חבירו, כדלקמן. והיא הגזירה הי"ח.

ובגזירת "בנותיהן", פליגי אמוראי בעבודה זרה. חד אמר, דהיינו יחוד עם בנותיהן. ולחד מאן דאמר, גזרו שיהיה בהן טומאת נדה מעריסותיהן [כמו דגזרו בבנות כותים. ואיצטריך למיגזר בתרוייהו, משום דליכא למילף כותים מעכו"ם, וכן איפכא. כמבואר בתוספות לעיל טז ב].

ותו הוינן בה: הניחא לרבי מאיר, שגזר אף בשוכח כלים בחצר, שפיר הווי"ח דבר.

אלא לרבי יוסי, דלא גזר בו, הא בצר ליה חדא, ושיבסרי בלבד הויין. [והוא הדין דהוי מצי למיפרך לרבי טרפון, דלית ליה מרדע. תוספות].

ומשנינן: איכא עוד, הא דרב אחא בר אדא.

דאמר רב אחא בר אדא: גזרו על פתן של נכרים משום שמנן. שאם לא נאסור פתן, לא יזהרו בגזירת שמנן. ועל שמנן גזרו משום

שעת הזריעה ולא ישרפנה, ואתי לידי תקלה, לאוכלה בטומאה<sup>(2)</sup>. אבל השתא דלא מהני הזריעה להתירה לזרים לא יבואו להשהותה. [ואף שיועילו לבטל את טומאתה ולהתירה לכהנים, לא ישהו אותה משום ריוח פורתא זה, ולא יפסידו את הקרקע בזריעתה. אלא יעדיפו לזרעה חולין, שדמיהם מרובין משל תרומה. תוספות, על פי הברטנורא].

ואידך גזירה די"ח דבר, מאי היא?

אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: אף [הא דתנן לקמן]: מוי שהחשיך לו היום בערב שבת כשהוא בדרך, וקרבה השבת לבוא, נותן את כיסו לנכרי, כדי שלא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים. ואף שמן התורה יכול לטלטלו פחות מד' אמות בכל פעם, גזרו שלא יעשה כן. ואף זו מגזירת י"ח דבר היא. ובו ביום שעלו לעליית חנניה בן גרון גזרו אף גזירה זו.

ועד השתא מנינו י"ז דברים, והם: אין קורין לאור הנר, ואין פולין<sup>(3)</sup>, ותשעה דברים הפוסלים תרומה. הרי י"א. ועוד ששה: שוכח בחצר, ומרדע, ובנות כותים, ובוצר, וגידולי תרומה, ונותן כיסו<sup>(4)</sup>.

ואידך [הגזירה הי"ח] מאי היא?

אמירה לעכו"ם בשביל שלא ליתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים.

4. רש"י. ותוספות כתבו דאף "לא יאכל הזב עם הזבה", מי"ח דבר הוא. וצריך לומר לפי זה, ד"אוכל אוכל ראשון" ו"אוכל אוכל שני", חדא גזירה הוי. או ד"הבא ראשו ורובו במים שאובין" ו"טהור שנפלו עליו שלשה לוגין", חדא גזירה היא.

2. ולכאורה יש להוכיח מכאן כרש"י לקמן כה א, ששריפת תרומה טמאה לאו דאורייתא היא. דאי לאו הכי, למה לן למיחש לתקלה. תיפוק ליה משום דמבטל מצות שריפה.

ויש לדחות, דכיון דעל ידי זריעה פרחת טומאתה, לא חשיב כמבטל מצותה. שפת אמת.

3. ובעל המאור כתב, דגזירה זו היא גזירת היתר הבא מכלל איסור. שהתירו בכך איסור

שלא יבואו להתיר יינן.

ומפסיקה הגמרא באמצע דברי רב אחא, וקא פריך:

**ובי מאי אולמיה דשמנן מפת?** ולמאי איצטריך למימר דפתן משום שמנן? תיפוק ליה דכשם ששמנן אסור משום יינן, הוא הדין נמי פתן.

ומשנינן: **אלא הכי קאמר רב יצחק: גזרו על פתן ושמנן משום יינן.**<sup>(5)</sup>

**ועל יינן משום בנותיהן.** שאם ישתה מיינם יבוא להתייחד עמן.

**ועל בנותיהן גזרו משום** שלא יכשילום בדבר אחר [עבודה זרה].

[למאן דאמר ד"בנותיהם" היינו דטמאות כנדות, על ידי שגזרו בהן טומאה, יפרשו מהם ולא ימשכו אחריהם לעבודה זרה. תוספות].

**ועל דבר אחר שלא נתפרש כאן, גזרו משום דבר אחר.**

והוינן בה: **מאי "דבר אחר"?**

**אמר רב נחמן בר יצחק:** "דבר אחר", הוא

גזירה שגזרו על תינוק נכרי, שאפילו אם אינו זב, דינו כזב<sup>(6)</sup>, והרי הוא מטמא בזיבה. וגזרו כן, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו, ב"דבר אחר", כלומר, במשכב זכור. וגזרו כן על תינוק נכרי מבן ט' שנים ויום אחד, שמאז הוא ראוי לביאה [עבודה זרה לו ב].

ואף גזירת תינוק נכרי, בו ביום גזרו.

ובהכי נשלם מנין י"ח דבר.

ושוב מקשינן: **אי הכי**, דכל אלו ממנין י"ח דבר הם, **לרבי מאיר, נמי תששרי** [תשע עשר] **הוינן!** דהרי איהו קחשיב נמי לשוכח כלים בחצר. ואנן, "י"ח דבר" תנן.

ומשנינן: **הא דאוכלין וכלים שנממאו במשקין**, שנעשים שניים ופוסלין את התרומה, **בהדא גזירה חשיב להו רבי מאיר.**<sup>(7)</sup> אבל רבי יוסי קא חשיב לאוכלין וכלים כשתי גזירות נפרדות.

### מתניתין:

א. **בית שמאי אומרים: אין שורין קודם השבת דיו במים, ולא סמנים לצבע, ולא כרשינין** למאכל בהמה, בכדי שתגמר מאליה מלאכת שרייתן בשבת עצמה. **אלא**

אלא בישראל. דהרי בזה כבר גזרו בית חשמונאי, כמבואר לקמן כא ב. והם קדמו הרבה לזמן גזירת י"ח דבר. ובהכרח דבי"ח דבר הוסיפו לגזור טומאת זב אף על תינוק נכרי שאינו זב. מהרש"א שם.

7. וצריך עיון, מאי שייכא הני תרי גזירות להדדי, והא עיקר גזירת אוכלין שנממאו

5. וביינן החמירו טפי מבפת ושמן, ואסרוהו אף בהנאה. מפני שהיין משמח אלהים ואנשים. והיו רגילים לנסכו אפילו שלא בפני עבודה זרה. וכיון דהוצרכו לאסרו בשתיה משום בנותיהן, נתנו בו כבר דין יין נסך לכל דבר. תוספות.

6. רש"י. וליכא לפרש דבנכרי שהוא זב גזרו שיטמא, אף שמדאורייתא ליכא טומאת זיבה

ולא נותנים את הצמר ליורה בשביל לצובעו, אלא בכדי שיקלוט את העין [הצבע] שביוורה מבעוד יום.

ובית הלל מתירין ליתנן קודם השבת, אף שימשיכו להתלבן או לקלוט את הצבע בשבת עצמה.

**בית שמאי אומרים:** אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים<sup>(8)</sup> אלא כדי שיצודו מבעוד יום.<sup>(9)</sup> ובית הלל מתירין אף אם יצודו בשבת.

מותר לשרותם רק אם נותר די זמן בכדי שישורו [שתגמר שרייתן של] הדיו והסימנים והכרשינין מבעוד יום, קודם כניסת השבת.

ובית הלל מתירין, אף אם תגמר שרייתן בשבת.

**בית שמאי אומרים:** אין נותנין קודם השבת אונין [אגודות] של פשתן מנופץ לתוך התנור, בכדי שיתחממו ויתלבנו בשבת, אלא בזמן שיש בו בכדי שיהבילו [יתחממו] מבעוד יום.

הקשו אלא על הגזירה. דמאחר ואין יודע אם יצוד או לא, לא מסתבר דגזרו בזה. אבל אי עביד כן בשבת גופה חייב, אף דאינו צד בידים. וכמו דבאפיה ובישול חייב, אף דכל עיקר המלאכה היא בגרמא. שהרי אינו אלא מדביק את הפת, והיא נאפית מאליה. והוא הדין לכל המלאכות שדרכן להיעשות בדרך גרמא, דבהכי חייביה רחמנא. [ויעויין לקמן י"ח. בהערה 10, בענין טחינה על ידי גרמא]. ויעויין בשפת אמת.

9. ואם תאמר, ומנא ידע מתי תבא החיה. ויש לומר, דמיירי בפורש בחורשין דמצויות שם חיות.

ומיירי נמי בענין שלא יוכל לצוד במצודה יותר מחיה אחת או שתיים. דאם לא כן, מה מועיל מה שיצוד מבעוד יום. והא אכתי יוכל להמשיך ולצוד בשבת. תוספות.

ויעויין בשפת אמת שכתב, דתירוץ זה אתי שפיר רק לטעמא דגזירה. אבל אם טעם האיסור הוא משום שביתת כלים, אפילו בחורשין נמי יש לאסור. דהא ספיקא דאורייתא הוא, ושמא לא יצוד מבעוד יום.

אך נראה דכבר הרגיש בזה המאירי. וכתב דשרי משום ספק ספיקא. דשמא יצוד קודם

במשקין הוא דנעשין המשקין תחלה. אבל כלים שנטמאו במשקין, עצם טומאת כלים על ידי משקין משום גזירה היא. דמן התורה אין משקין מטמאין כלים כלל, ואף לא משקין שהם תחלה. שפת אמת.

8. ואף על גב דבשבת נמי, אם יעשה כן לא יתחייב חטאת, שהרי אין ידוע אם יצוד או לא, מכל מקום גזרו בכך. משום דפעמים אתי לידו חיוב חטאת. וכגון שמיד בשעת פרישת המצודה תלכד החיה. תוספות.

והמגן אברהם הבין מדבריהם, דכל שאין החיה נלכדת מיד בשעת הפריטה, אינו חייב חטאת. משום דהוי כגרמא בעלמא. ולא גזרו בערב שבת אלא על מלאכה שיש בה חיוב חטאת בשבת גופה.

וכן הוא להדיא ברשב"א. דהקשה, הא אינה מלאכה בידים. ותירץ כדברי התוספות. [אלא דהוסיף דאין צריך לתירוץ זה אלא לרבה, דטעמא דבית שמאי הוא מטעם גזירה שמא יבואו לעשות כן בשבת. אבל לטעמא דשביתת כלים, לא קשה מידי. שהרי הכלי עצמו לוכד בידים].

אבל החזון איש בסימן ל"ו כתב לפרש, דלא

ולא התירו זאת, אלא אם כן המקום שאליו אמור להגיע הנכרי קרוב דיו, בכדי שהוא יגיע למקום קרוב, קודם השבת.

ובית הלל מתירין אף אם יגיע הנכרי למקומו בשבת.

ג. ועוד נחלקו:

בית שמאי אומרים: אין נותנין קודם השבת עורות לעבדן נכרי, ולא כלים לכובס נכרי, אלא רק בזמן שיש בו בכדי שיעשו מלאכתן מבעוד יום. אבל באופן שאי אפשר שיעשה מבעוד יום, הרי זה נראה כאלו אומר לו שיעשה בשבת, (11) ואסור משום "אמירה לעכו"ם – שבות" (12) [מגיד משנה, פרק ו מהלכות שבת הלכה יב].

ובבבולן [בעורות ובכלים], בית הלל מתירין ליתנם לנכרי בערב שבת עם השמש [בעוד י"א - א החמה זורחת], עד הלילה. ואין בכך איסור

ושני טעמים נאמרו בגמרא בשיטת בית שמאי בכל ההלכות האלו. או שהן גזירה, מחשש שמא יבואו לעשותן בשבת. או שאיסור דאורייתא הוא. שצותה תורה על שביתת כליו של אדם בשבת, שלא תיעשה בהם מלאכה.

ב. ועוד נחלקו:

בית שמאי אומרים: אין מוכרין לנכרי קודם השבת,

ואין טוענין עמו על החמור,

ואין מגביהין עליו משא על כתפו, אם יצטרך הנכרי להוליך משא זה ברשות הרבים בשבת. משום שנראה כמסייע לנכרי במלאכת הוצאה להוליך בשבת.

[כן פירש רש"י כאן. ולקמן הוסיף, שאסור משום שמתחלף בשלוחו (10)]. והשליחות אסורה מדין "אמירה לעכו"ם].

והרמב"ם בפרק ו' הלכה י"ט כתב, דטעם האיסור הוא משום שלא יראה כאילו מכר לנכרי את חפציו בשבת.

11. אבל משום שביתת כלים אין לאסור בזה. דבדין זה נאמר רק שלא יעשה הכלי מלאכה. ואין בכלל זה שלא יקבל הכלי מלאכה. וכדמוכח לקמן מגפירת ומוגמר, דאי מנחי אארעא מותר. אף שהכלים מתגפרים ומתעשנים. רשב"א ור"ן.

12. ובטעם איסור אמירה לעכו"ם, כתב הרמב"ם בריש פרק ו' משבת: דבר זה אסור מדברי סופרים. כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהם, ויבואו לעשות בעצמן!

ומצינו בגדר איסור זה שתי שיטות

השבת. ואם תמצוי לומר דלא יצוד, אפשר דלא יצוד בשבת אלא לאחר השבת.

10. והוצרך לטעם זה, משום דמוכח מסוגיין שלא אסרו בערב שבת אלא מלאכה שבשבת גופה יש בה חיוב חטאת. ואילו סיוע לנכרי, אף בשבת גופה אינו אסור מן התורה. תוספות.

אבל הר"ן [הוצאת הרב קוק] כתב, דאף בלא טעמא דמיחלף בשלוחו, אתי שפיר. וגזרו משום שבת גופה כשם שגזרו בכל הנך דרישא. שהרי מעשה הגוי עצמו הוא מלאכה שיש בה חיוב חטאת. הלכך אסור לישראל לגרום שתיעשה בשבת על ידו.

[מיהו לא אתי שפיר אלא לרבה, דטעמא דרישא אינו אלא משום גזירה. אבל טעמא דשביתת כלים ודאי לא שייכא בסיוע לגוי].